

Vooruitgang op de tast

VAN ACHTERSTANDSWIJK NAAR PRACHTWIJK

Piet Boon over de kracht van een
duurzaam ontwerp

GOVTWOU

STRATA BAKSTEEN

FORUM OVER
RUIMTELIJKE INRICHTING
DECEMBER 2008

#18

INHOUDSOPGAVE

4 / 7

Ontwerper Piet Boon over de kracht van een duurzaam ontwerp.

8 / 10

Fucntionaliteit en sfeer voor het plein in Sint-Huibrechts-Lille in Neerpelt.

11

Burgemeester van Tilburg, Ruud Vreeman, over de toegevoegde waarde van stratenmakers.

12 / 14

De opkomst en toegevoegde waarde van blindengeleidstenen van straatbaksteen.

15

In deze editie van Uitgelezen bespreekt Michiel Nieuwenhuys het boek Landschappen van verbeelding over 500 jaar ontwerpfilosofie.

16 / 21

Centraal Thema: Van achterstandswijk naar Prachtwijk. Twee Vogelarijken onder de loep.

22 / 27

In de derde editie van deze serie geeft ontwerper Ruud-Jan Kokke zijn visie op vernieuwingen in de buitenruimte en andere ontwerpgebieden.

28 / 31

In de nieuwe wijken van Nederland wordt vaak straatbaksteen toegepast. Ditmaal belicht Contour de wijken Leidschenveen en de Vier Jaargetijden.

COLOFON

Contour Straatbaksteen is een uitgave van de Stichting Promotie Straatbaksteen. Het tijdschrift wil een forum en inspiratiebron zijn voor alle professionals betrokken bij de ruimtelijke inrichting in Nederland.

Coverfoto: Beekdal Lyceum, Arnhem

Redactie

Dick Tommel (hoofdredacteur),
Tanja Bongers, Climmy Hanssen, Sander Videler,
Michiel Nieuwenhuys, Harrit Hoppenbrouwers

Raad van Advies

Piet van Beek, Margot van Niele,
Willem van der Made en Jan Stigter

Stichting Promotie Straatbaksteen

Postbus 155, 6880 AD Velp
T 026 - 3845641, F 026 - 3845631
E info@straatbaksteen.nl
I www.straatbaksteen.nl

Bladmanagement

Van Zandbeek communicatie & creatie,
Harrit Hoppenbrouwers, Maartje Lamers en
Fred Wijers

Vormgeving

Van Zandbeek communicatie & creatie,
Esther van Gompel

Teksten

Sander Videler en Maartje Lamers

Fotografie

Hans Hebbink, Picture Productions, Matthijs van Roon en Mandy Pieper, Styling: Rianna Landstra (pag. 4), Matthijs van Roon (pag. 6 bovenste twee foto's), Dennis Brandsema styling Rianne Landstra (pag. 6 onderste foto), Ruud Peijnenburg (pag. 12), KNGF Geleidehonden (pagina 14 onderin links), Bureau B+B (pag. 14 onderin rechts), Frans van Wijk (pag. 23 en 24), Henk Gerritsen (pag. 25 bovenin links), Ruud Peijnenburg (pag. 25 bovenin rechts), Petra Hartman (pag. 26 bovenin links), Gabriella Meroli (pag. 26 bovenin rechts), Stef Verstraten (pag. 27), Voermans van Bree fotografie (coverfoto).

Overname uit Contour Straatbaksteen is toegestaan met bronvermelding.

VERNIEUWEN

Vernieuwen is eigen aan elke industrie. Zonder vernieuwing geen verbetering. En zonder verbetering minder kans op continuïteit. Nu kunt u hier tegenin brengen dat sommige producten van oorsprong goed zijn, en daarom geen verbetering behoeven. Neem als voorbeeld de (straat)baksteen – een product met een lange historie en bewezen kwaliteiten. Hoewel er uiterlijk niet veel aan de straatbaksteen veranderd lijkt – alle varianten zijn van oorsprong gewoon goed – gaat achter de gebakken klinker een wereld van vernieuwing schuil.

Aan bestratingmateriaal worden steeds nieuwe, strengere eisen gesteld. Onze straten moeten stiller en bestendiger zijn. Door klimaatverandering moeten bestratingen beter bestand zijn tegen hevige regenval – water moet sneller en beter worden afgevoerd. Ook worden nieuwe eisen gesteld aan esthetiek. Oude en nieuwe wijken worden steeds vaker opgeknapt met kwalitatief hoogstaande bestratingen, liefst in verschillende kleuren en met gevoel voor detail. De industrie heeft hierop gereageerd door straatbakstenen in nieuwe kleurschakeringen en formaten op de markt te brengen. Maar een van de grootste veranderingen die de straatbaksteenindustrie, en de hele economie, momenteel doormaken, is de vernieuwingsslag naar duurzaamheid.

Terecht stellen opdrachtgevers hogere eisen op het gebied van duurzaamheid. Onze bestratingen moeten langer meegaan, verantwoord beheerd kunnen worden en duurzaam geproduceerd zijn. Met recht kan gezegd worden dat de straatbaksteen in dit opzicht een streepje voor heeft. Grondstofwinning voor straatbaksteen levert een bijdrage aan natuurontwikkeling en duurzaam rivierbeheer. Ook kunnen we putten uit een vernieuwbare bron, want de gebakken klinker wordt gevormd uit rivierklei: een grondstof die steeds nieuw wordt aangemaakt. Daarnaast kan al het afval dat ontstaat bij de productie 100% worden hergebruikt. In dit natuurlijke proces ligt tevens een mooie metafoor besloten die de essentie van vernieuwing weergeeft. Want, zoals ontwerpers Piet Boon en Ruud-Jan Kokke in deze Contour bewijzen, is het proces van vernieuwing, net als in de natuur, een cyclische beweging.

Vernieuwen is terugkeren naar de fundamenteën van een ontwerp of idee en dit in een nieuwe vorm gieten. Hetzelfde kan gezegd worden van de straatbaksteen. Fundamenteel is er niet veel veranderd. Immers, *'why changing a winning idea'?* In vorm past de straatbaksteen zich echter aan de eisen van de tijd aan. Zo blijft straatbaksteen een tijdloos product, dat wel met z'n tijd meegaat.

Dr. D.K.J. Tommel

Voorzitter Stichting Promotie Straatbaksteen

Boon poogt tijdloze design in balans te brengen met een duurzaam en ingenieus ontwerp.

“Echte stijl behoudt zijn waarde en doorstaat alle trends”

PIET BOON PLEIT VOOR DOORDACHTTE EN TIJDLOZE ONTWERPEN

De kracht van een duurzaam ontwerp

Piet Boon, een spraakmakend en veelzijdig ontwerper, is ooit begonnen als aannemer. Zijn heldere ontwerpstyl kenmerkt zich door een combinatie van functionaliteit en esthetiek. Twee kwaliteiten die niet altijd samengaan. Maar wel bij Boon, die gevoel voor design combineert met zijn praktijkkennis uit de bouw. “Een goed ontwerp kenmerkt zich doordat de vorm uit de functionaliteit volgt. Bij kunst ligt dit anders: daar staat de vorm op zichzelf.”

Boon geldt als een van de belangrijkste iconen van de huidige Nederlandse ontwerpgeneratie. Deze combineert van oudsher nut met een sober, maar smaakvol ontwerp. Maar Boon is meer dan een exponent van het zogenoemde ‘Dutch design’: hij stijgt boven ontwerptradities uit door zijn hang naar puurheid en tijdloosheid. Hiermee stelt Boon een inspirerend voorbeeld voor ontwerpers van de buitenruimte.

LANGE HOUDBAARHEIDSDATUM

Een kwetsbaar punt van elke buitenruimte is de houdbaarheidsdatum van het ontwerp. De praktijk wordt in grote lijnen getekend door twee aan elkaar tegengestelde bewegingen. Enerzijds zijn er de (traditionele) ontwerpen die voornamelijk vanuit functionaliteit zijn ingestoken. Het rechttoe rechtaan karakter van deze ontwerpen is weliswaar tijdloos, maar

degelijk en vaak saai. Anderzijds zijn er de *pur sang* designs, die echter vaak aan geldende modes onderworpen zijn. De kunst is om beide – een tijdloos design met een duurzaam en ingenieus ontwerp – in balans te brengen. Piet Boon poogt dit te doen.

EVENWICHTIG LIJNENSPEL

Boon streeft niet alleen een integratie van design en functionaliteit na. Binnen zijn ontwerpstyl staat tevens het begrip ‘evenwicht’ centraal. Zijn stijl, zelf omschreven als ‘klassiek modern’, combineert pure en eerlijke materialen als hout en steen met een uitgesproken kleurgebruik en aandacht voor details. De sobere ontwerpen worden getekend door strakke lijnen en symmetrie – of juist niet. “Het lijnenspel moet kloppen, waardoor een ontwerp in balans is”, aldus de ontwerper.

Boon staat bekend als een integraal ontwerper. “Ik werk graag vanuit een totaalconcept. Bij het inrichten van een interieur kijk ik niet alleen naar de binnenruimte, maar tevens naar de buitenruimte.” Dit blijkt bijvoorbeeld uit zijn liefde voor het spiegelen: binnen- en buitenruimte spiegelen elkaar, met als resultaat: een harmonisch ogend ontwerp. Kijkend naar de Nederlandse buitenruimte reflecteert Boon: “Er zou meer aandacht moeten komen voor het samenspel tussen het ontwerp van de buitenruimte en dat van de omgeving. Een integraal ontwerp oogt soberder, en straalt daardoor meer rust uit.”

INGETOGEN EN GEDETAILLEERD

Soberheid sluit een hang naar details niet uit. Sterker nog: een ingetogen ontwerp ontleent haar kracht aan een perfecte detaillering. Boon heeft een hekel aan slordigheid, het gevolg >

Boon heeft affiniteit met natuurlijke materialen. Dit is terug te zien in veel van zijn projecten.

“De kracht van een ontwerp: een rustige basis, met oog voor details”

van slecht doordachte ontwerpen. Als voorbeeld noemt hij een pas gerenoveerd plein. “Hierover is niet goed nagedacht. Midden op het plein staat een fietsenrek, met fietsen kris-kras in en rondom het rek. Het zijn dit soort – eenvoudig te voorkomen – slordige details die een ontwerp maken of breken.”

Het ingetogen karakter van Boons ontwerpen is een logisch gevolg van zijn aandacht voor functionaliteit. “Ik ga uit van een functioneel design. Dat wil zeggen: alles wat ik ontwerp, moet ook gemaakt kunnen worden. Eerst wordt het ontwerp helemaal uitgewerkt – de onnodige franje laat ik achterwege. Het resultaat is eenvoud die, in combinatie met de gebruikte natuurlijke materialen en het verzorgde lijnenspel, een ingetogen karakter oplevert.”

NATUURLIJKE MATERIALEN

Vanuit zijn achtergrond als aannemer heeft Boon affiniteit met natuurlijke materialen. Naast de weloverwogen structuur van een ontwerp is de materialisering ervan bepalend voor zijn kwaliteit. “Ik ben altijd op zoek naar de duurzaamheid in een ontwerp. Het gebruik van natuurlijke, eerlijke materialen versterkt dit effect.” Boon werkt bij voorkeur met baksteen en hout.

Niet alleen in zijn ontwerpen staan natuurlijke materialen centraal. Boon laat zich ook door de natuur zelf inspireren. Als opvallend voorbeeld noemt hij de ‘mud floor’ – een (binnen)vloer met de roestbruine

kleur van modder. “De kleur van modder leeft. Het is niet statisch, maar verandert voortdurend. Je kunt er allerlei kleurschakeringen in ontdekken: van lichtbruin en roestige tinten, tot diep purper.”

Ook in de buitenruimte moedigt Boon het gebruik van natuurlijke materialen als straatbaksteen toe. “Dergelijke materialen verouderen natuurlijk. Hoe langer een klinkervloer er ligt, hoe mooier hij wordt. De lichte verkleuringen en het gepolijste oppervlak geven de straatvloer of het trottoir een levendige uitstraling.”

De liefde voor materialen komt ook terug in de grote aandacht voor behandeltechnieken. De studio van Boon – een elegant en inspirerend ingericht industriepand aan de rand van Amsterdam – zoemt van bedrijvigheid. Samen met zijn vrouw runt Boon het bedrijf waarin ontwerpers, maar ook ambachtslieden uit het aannemingsbedrijf, voortdurend bezig zijn materialen te onderwerpen aan nieuwe behandeltechnieken. Voor zijn geboortedorp is Boon gevraagd een nieuw bedrijventerrein te ontwerpen. Het nog te ontwikkelen bedrijventerrein in Oostzaan gaat ‘Het Bos’ heten, tekenend voor het ‘onnatuurlijk’ karakter van deze industriële omgeving. Dat wil zeggen: hier wordt een bedrijventerrein ontwikkeld dat *niet* uit koud staal en kil blik wordt opgetrokken, maar gevormd wordt uit natuurlijke, duurzame materialen. En met (veel) aandacht voor ecologie. “Een natuurlijke entree naar Oostzaan”, aldus Boon.

ONTWERP ALS MAATPAK

Boon pleit daarnaast voor (meer) maatwerk. Een ontwerp voor een huis, binnen- of buitenruimte moet aansluiten bij de behoeften van de gebruiker. Niet het kunstzinnig ideaal van de ontwerper moet leidend zijn, maar de behoeften van de gebruiker. Deze moet zich in de eerste plaats thuis voelen in een omgeving: binnen én buiten. “Belangrijk is dat een ontwerp niet te gestileerd is; een ruimte moet comfortabel aanvoelen. Dit gevoel van comfort wordt ook gecreëerd door een rustige basis. ‘Neutraal ontwerpen’ noemt Boon dit. Het is een paradox: maatwerk met als basis neutraliteit. Toch zorgt juist de rustige basis van zijn ontwerpen voor een omgeving die zich makkelijk aan de gebruiker aanpast. Als voorbeeld dient de *limited edition* van de Range Rover Sport die Boon voor Land Rover Nederland ontwierp. De rechte lijnen en het functioneel karakter van het auto-ontwerp sluiten perfect aan bij het interieur dat Boon’s *trademark* draagt: ‘barefoot chic’. Oftewel: chic met een basic karakter.

AMBACHTELIJK WERK

Aan het eind van het interview hamert Boon op het belang van ambachtelijk werk. Hier spreekt de aannemer die van ontwerpen houdt. “Vanuit mijn ervaring in de bouwpraktijk weet ik hoe moeilijk het is een mooi ontwerp ook daadwerkelijk te realiseren. Daarom werken wij niet alleen met ingenieuze ontwerpen – ontwerpen

die binnen het budget gerealiseerd kunnen worden – maar besteden we ook veel aandacht en tijd aan de realisatie ervan. Zo schrijven we de aannemer exact voor hoe een ontwerp uitgevoerd moet worden en geven we veel aandacht aan de kwaliteit van het ambachtswerk.” Aan dit arbeidsintensieve proces hangt wel een prijskaartje, maar het geld wordt volgens Boon gemakkelijk terugverdiend door de duurzaamheid en kwaliteit van het ontwerp. En hoewel opdrachtgevers zoals eigenaren van winkels, hotels, restaurants en huizen, steeds meer gevoel krijgen voor de ambachtelijke kwaliteit van de binnenruimte, laat de buitenruimte nog (veel) te wensen over. Hier ligt dan ook een belangrijke uitdaging voor ontwerpers en beheerders van buitenruimten... ■

CURRICULUM VITAE

PIET BOON

Piet Boon (1958) begon zijn loopbaan als aannemer. Nu, 25 jaar later, is hij een van de meest spraakmakende Nederlandse ontwerpers. Samen met zijn vrouw Karin leidt hij een ontwerpstudio met een team van architecten en ontwerpers.

Boons kracht ligt in het maken van een totaalconcept, zowel voor particulieren als ondernemingen, zoals projectontwikkelaars. In opdracht van derden houdt Boon zich bezig met productdesign.

Boon is in de eerste plaats een vormgever die zich het liefst met alle facetten van een project bezighoudt. Uitgangspunt voor zijn ontwerpen is dat ze, behalve hun doordachte vormgeving, tijdloos en duurzaam moeten zijn. Een duidelijk element is zijn liefde voor pure, eerlijke en natuurlijke materialen en stoer kleurgebruik.

Van ontwerper van huizen en interieurs heeft Piet Boon zich tot veelzijdig vormgever ontwikkeld die ook openbare ruimten, beach houses, villa’s over de hele wereld, een *limited edition* van Range Rover Sport, een waterfles voor Sourcy en het eerste non-casino hotel in Las Vegas voor The Morgans Hotel Group onder handen neemt. In 2003 heeft hij zijn eigen meubel- en verlichtingslijn ‘Piet Boon Zone’ gelanceerd. In 2006 kwam daar een meubelstoffenlijn bij.

Boeken:

2001 – ‘Piet Boon’
2005 – ‘Piet Boon 2’
2007 – ‘Piet Boon Beach’

Website: www.pietboon.nl

Behalve een esthetische kwaliteit, heeft de variatie in kleuren en verbanden op het plein ook een functioneel karakter.

DUURZAAMHEID ZET DE TOON

Nieuw kloppend hart van Neerpelt

Het hart van het Belgische Sint-Huibrechts-Lille klopt weer. Het plein – de kern van het dorp – en de daarop aansluitende straten – de levensaderen – hebben een metamorfose ondergaan. Het uitgangspunt hierbij was duurzaamheid en dus werd gekozen voor bestrating met voornamelijk straatbaksteen.

De metamorfose van het hart van Sint-Huibrechts-Lille, een deelgemeente van Neerpelt, is meer dan een cosmetische ingreep. Behalve de nieuwe bestrating, is het plein opnieuw ingericht – met oog voor ruimte en details. De ruimtelijke beleving is een van de voornaamste kenmerken van het plein. Dankzij de warm aandoende klinkervloer, waarin warm geel en donkerrood elkaar afwisselen, oogt de grote ruimte niet leeg, maar juist heel levendig. Dit komt ook door het gebruik van verschillende steenverbanden en de details met natuursteen. Behalve een esthetische kwaliteit, heeft de variatie in kleuren en verbanden ook een functioneel karakter. Zij scheiden het plein visueel in twee delen. Aan de ene kant, in de hoek van kerk en gemeentehuis, is er een rustig gedeelte. Hier kunnen kerkgangers in alle rust de kerk bezoeken en ook het gemeentehuis kan via die weg worden bereikt. Anderzijds is het plein bestemd voor auto-verkeer. Auto's kunnen geparkeerd worden in de natuurstenen vakken die de straatbakstenen vloer van het plein onderbreken. Verder is ervoor gezorgd dat verkeer het plein zo veel mogelijk passeert door de rijbaan langs het plein heen te leggen.

OVERZICHT EN GOEDE ESTHETIEK

De afwisselende verbanden, kleuren en steensoorten zorgen, zoals gezegd, tegelijk voor overzicht en een goede esthetiek. De gele straatbaksteen in halfsteensverband markeert het rustige gedeelte van het plein, terwijl de rode straatbaksteen in elleboogverband de rijzone van het parkeergedeelte aanduidt. Voor de parkeervakken is gekozen voor robuuste kassei in rechthoekig verband. De twee gedeelten – het rustige kerkplein en het drukker deel voor autoverkeer – worden aan elkaar gekoppeld door de 'vrijheidsboom'. De vrijheidsboom staat in een cirkel op de plaats waar de twee delen van het plein samenkomen, met verschillende banen straatbaksteen: rood, grijs en geel. De cirkel symboliseert de eenheid waarin gemeenschapsfuncties als kerkbezoek en trouwerijen plaatsvinden. De ronde vorm >

“De rode bakstenen herinneren aan de fabrieken die er vroeger stonden”

verleent het verder rechthoekig ingedeelde plein bovendien een zacht en tegelijk speels karakter.

DUURZAAM IN ALLE OPZICHTEN

Het vernieuwde plein is in verschillende opzichten duurzaam. Vanuit waardering voor het milieu, kiest de gemeente Neerpelt expliciet voor duurzame materialen. Straatbaksteen, gebakken uit rivierklei – een hernieuwbare grondstof – is uit milieuoogpunt een van de meest duurzame bestratingmaterialen. De stenen zijn bovendien duurzaam in een ander opzicht. Door hun sterke intrinsieke eigenschappen gaan ze erg lang mee. Straatbakstenen zijn bovendien kleurvast. Dat wil zeggen: ze verkleuren door de jaren heen nauwelijks. Als ze al verkleuren, dan verliezen ze niet werkelijk hun kleur, maar hun kleur

verdiept zich dankzij de werking van het klimaat en het gebruik van de ruimte. Omdat het plein van Sint-Huibrechts-Lille voor verschillende functies en gebruikersgroepen bestemd is, moet het gebruikte bestratingmateriaal bovendien bestand zijn tegen diverse invloeden zoals tegen autoverkeer, maar evengoed tegen markten, kermissen en andere evenementen. Bij de materiaalkeuze is daarom eveneens rekening gehouden met de belasting van het plein. ■

Project Plein Sint-Huibrechts-Lille | Locatie Neerpelt (B) | Opdrachtgeverschap Gemeente Neerpelt | Ontwerp Ingenieursbureau STABO | Productgegevens Gele, mastiek en rode straatbakstenen WF, vormbak

Het plein moet bestand zijn tegen markten, kermissen en andere evenementen. Daarom kwam bij de keuze van het bestratingmateriaal de gebakken klinker als erg geschikt naar voren.

COLUMN

RUUD VREEMAN

Burgemeester van Tilburg

Bij straatbaksteen denk ik direct aan stratenmakers. In mijn werkend leven bij de vakbeweging en als burgemeester ben ik er veel tegengekomen. Een mooi vak. En net zoals

Stratenmakers

sommige stratenmakers het zelf zeggen: hoe harder je werkt, hoe harder je achteruit holt. Geinig. Een ambacht dat misschien niet altijd meer de aandacht krijgt die het verdient. Want een stratenmaker die zijn vak goed verstaat kan echt verbluffende dingen aanleggen. Dat heb ik ooit nog eens live kunnen aanschouwen tijdens een kampioenschap stratenmaken. Ik kan het iedereen aanraden!

Toch is stratenmaken natuurlijk niet het enige wat de straatbaksteen ons brengt, de straatbaksteen blijft als het goed is ook liggen. Mooi aangelegde straten zijn een basis voor leefbaarheid in de stad. Ik zie het zelf in de Tilburgse binnenstad. Het structureel herbestraten van de stukken historische binnenstad die we hebben, geven de stad een volslagen andere aanblik. Het klinkt paradoxaal, maar die stenen hebben meer leven gebracht in een aantal straten in ons zogenaamde dwaalgebied in de binnenstad. Dan zie je dat veel creatieve ondernemers, bijzondere winkeltjes en ondernemende bewoners ook meebewegen met de impuls die hun straat krijgt. Ze nemen nieuwe initiatieven en dragen zo hun steentje bij aan de ontwikkeling van de straat.

Hoeveel meer we de lanen, straten en wegen in Tilburg opknappen, hoe meer we zien dat de stad met sprongen vooruit gaat. En dat alles dankzij de achterwaartse beweging van de stratenmakers...

Een blindengeleidestrook in Nijverdal met gesloten wafelreliëf. Duidelijk voelbaar met een taststok en daarnaast goed te produceren.

Vooruitgang op de tast

STRAATBAKSTEEN ALS NATUURLIJKE GIDSLIJN VOOR SLECHTZIENDEN

Een veilige openbare ruimte is erg belangrijk. Verkeersregels, waarschuwingstekens en verkeersremmende hindernissen verbeteren de veiligheid van de openbare ruimte en verkleinen zo de kans op ongelukken. Maar voor blinden en slechtzienden zijn deze maatregelen niet toereikend. Zij zijn afhankelijk van de tekens die zij op de tast waarnemen.

Blinden en slechtzienden maken als ze zich voortbewegen in de openbare ruimte gebruik van gidslijnen. Deze natuurlijke elementen zoals grasranden, muurtjes, stoepranden en gevels in combinatie met hulpmiddelen als een taststok of hond helpen hen de weg te vinden in de openbare ruimte.

Naast deze gidslijnen zijn in veel stadscentra, dorpen en op treinstations geleidelijnen aangebracht. Deze lijnen zijn kunstmatig aangelegd en bestaan uit een 60 centimeter brede strook van een met de voet en taststok voelbaar ribbelpatroon in de looprichting. Ze zijn dusdanig geplaatst dat een blinde of slechtziende er bij het volgen van

gemeente Oss adviseerde over de inrichting van de openbare ruimte in het centrum van de stad. Bureau B+B en de gemeente Oss waren niet tevreden met het aanbod blindengeleidestenen van rubber of beton en wilden een steen van natuurlijk materiaal die past bij zijn omgeving. Bovendien was het de wens van de ontwerpers om de geleidelijn in te passen in verschillende straatverbanden en richtingen, zonder dat het patroon van de bestrating werd onderbroken. De baksteenindustrie speelde hierop in door een baksteen met reliëf te produceren. Hierdoor ontstond een goed alternatief voor de reeds bestaande betonnen en rubberen blindengeleidestenen.

Aan de kwaliteit van blindengeleidestenen worden verschillende eisen gesteld. Het reliëf op de steen moet goed voelbaar zijn met een taststok en de kleur moet contrasteren ten opzichte van de omliggende stenen, zodat de stenen waarneembaar zijn voor slechtzienden. Van dat laatste zag de gemeente Oss af. In overleg met de gemeente ontwierp en produceerde de betreffende baksteenproducent meerdere modellen gebakken blindengeleidestenen. Gekozen werd uiteindelijk voor een baksteen met noppenreliëf, die zowel goed produceerbaar als met een taststok goed voelbaar is.

“Het wateropnemend vermogen van de straatbaksteen maakt de blindengeleidesteen extra veilig in de winter”

deze lijn zeker van is dat hij geen onverwachte oversteekplekken tegenkomt of ergens tegenaan loopt. Geleidelijnen bestaan uit blindengeleidestenen, deze zijn er in verschillende vormen. Blindengeleidestenen van rubber of beton waren voornamelijk het meest voorkomend.

VRAAG LEIDT TOT NIEUW AANBOD

Begin 2000 trad een nieuwe speler toe tot de markt van blindengeleidestenen: de straatbaksteen. Het initiatief kwam van het Bureau B+B dat de

RUST EN EENHEID KENMERKT OSS

“Eén kleur bestrating creëert rust en komt de openbare ruimte ten goede”, zegt Jos Voets van de gemeente Oss. Daarom werden de blindengeleidestenen gelijktijdig met de omliggende straatbakstenen geproduceerd. Dit om eventueel kleurverschil te voorkomen. “De beslissing om de blindengeleidelijnen van straatbaksteen te maken, was misschien wel een uitgebreid proces, maar het resultaat mag er zijn”, zegt Voets. “Het is één geheel en dat is wat we wilden in het centrum van Oss.”

Naar voorbeeld van de gemeente Oss wilde ook de gemeente Hellendoorn blindengeleidestenen van straatbaksteen. De gemeente wilde in de plaats Nijverdal én een veilige omgeving voor blinden en slechtzienden én een hoogwaardige openbare ruimte. In navolging van de baksteen die in Oss is toegepast, werd er een nieuwe bakstenen blindengeleidesteen ontwikkeld. Dit keer met een open wafelreliëf. Er volgden meerdere ontwerpen en uiteindelijk werd gekozen voor een gesloten wafelreliëf dat met een taststok goed voelbaar is. Wethouder Paalman-Vloedgraven van de gemeente Hellendoorn: "Bij de herinrichting van de kern van Nijverdal wilden we ervoor zorgen dat

het centrum voor iedereen veilig toegankelijk is. Mensen in een rolstoel, met een rollator of met een stok maar ook blinden en slechtzienden moeten zich in de binnenstad goed kunnen voortbewegen. Om dit te bewerkstelligen, hebben we stoepen op sommige plekken verlaagd en hebben we door heel het centrum blindengeleidelijnen aan laten leggen. Van straatbaksteen, omdat we graag een mooie openbare ruimte wilden creëren."

EEN SCHONE, MOOIE OPENBARE RUIMTE

Naast de identieke kleur van de blindengeleide-straatbaksteen en de omliggende straatbakstenen, heeft de gebakken klinker nog een ander voordeel.

Straatbaksteen heeft een goed wateropnemend vermogen. Dit maakt de blindengeleidestroken extra veilig in de winter. Bij vorst is er bij het gebruik van straatbaksteen dus minder kans op een laagje ijs dat voor gevaar kan zorgen. Een mooie bijkomstigheid is dat niet alleen blinden en slechtzienden tevreden zijn, ook straatvegers werken graag met blindengeleidestenen van straatbaksteen omdat ze makkelijk schoon te maken zijn. ■

Op de tast door het winkelcentrum

Linksaf het tuinpad af, aan de linkerkant de rij struiken volgen. Aan het eind bij de eerstvolgende lantaarnpaal rechtsaf en dan doorlopen tot het stoplicht...

Zomaar een beschrijving van zomaar een route. Voor blinden en slechtzienden is een wandeling naar bijvoorbeeld een winkelcentrum of bushalte een enorme opgave. "Je loopt van obstakel naar obstakel", zegt Martine Boere, zelf blind en werkzaam bij KNGF Geleidehonden. "Lopen met een stok is enorm vermoeiend. Je moet steeds alert zijn of er gevaren zijn, voor je een volgende stap zet."

Boere loopt nu al jaren met een geleidehond, maar weet als geen ander hoe moeilijk het is om met een stok te lopen. "Ondanks dat je les krijgt in stoklopen en routes oefent, moet je steeds op je hoede zijn. Borden, losse tegels, steigers, het zijn allemaal hinderenissen voor iemand die met een stok loopt", vertelt Boere.

De straatbaksteen met noppentextuur in het centrum van Oss.

LITERATUUR

Uitgelezen

Door Michiel Nieuwenhuys

In deze editie van Uitgelezen bespreekt Michiel Nieuwenhuys het boek *Landschappen van verbeelding* over 500 jaar ontwerpfilosofie.

LANDSCHAPPEN VAN VERBEELDING

Erik de Jong, Michel Lafaille,
Christian Bertram
NAi Uitgevers
ISBN 978-90-5662-029-5
160 p. Nederlands/Engels

LANDSCHAPPEN VAN VERBEELDING

Met de ondertitel 'Vormgeven aan de Europese traditie van de tuin- en landschapsarchitectuur 1600-2000' verscheen deze publicatie als catalogus van de tentoonstelling *Landschappen van verbeelding* in Paleis Het Loo in Apeldoorn van juni t/m september 2008 en ter gelegenheid van de gelijktijdig gehouden Internationale Triënnale in Apeldoorn.

500 jaar ontwerpfilosofie is vakkundig samengepakt in een collectie van veertig ontwerpen uit de ontwikkeling van de Europese tuin- en landschapsarchitectuur. Deze selectie geeft op boeiende wijze inzicht in de techniek van ontwerpen, de verscheidenheid van opgaven en de stilistische ontwikkeling. Door de presentatie van zes projecten in hun huidige vorm met foto's komt niet alleen tot uitdrukking hoe de werkelijkheid zich verhoudt tot het imaginaire plan, maar ook hoe groei en veroudering de oorspronkelijke visie beïnvloeden.

De verbeelding in de landschapsarchitectuur wordt in het toelichtend essay door Erik de Jong knap geanalyseerd en in de tijd gevolgd. Van romantische visualisaties van de fantasie uit vroeger eeuwen, tot de gelaagde hedendaagse computersimulaties, de verleiding voert vaak de boventoon. Maar ook de zakelijke, realistische en fysieke presentatie is van alle tijd, net als de artistieke retoriek, in twee of drie dimensies. Het palet is breed en schier onuitputtelijk.

In een meer filosofische bijdrage van Michel Lafaille wordt het landschap als inspiratie voor de verbeelding genomen en de toenemende drang, mogelijk noodzaak onderstreept om ons bewust te worden van het landschap en de buitenruimte, ook ter bescherming ervan. Of het perspectief van een tuin- en landschapkunst op ongeëvenaarde schaal als aantrekkelijk moet worden beschouwd, is de vraag. De natuur zijn kansen laten?

Een inspirerende en unieke collectie die een zeer veelzijdige kijk geeft op de verbeeldingskracht van de Europese landschapsarchitectuur. ■

SAMENWERKEN ALS SUCCESFORMULE
VOOR WIJKVERNIUWING

Van achterstandswijk naar Prachtwijk

Hoe verander je een wijk die bekend staat als onveilige achterstandswijk, zoals de Rotterdamse wijk Katendrecht, in een kindvriendelijke leefbare wijk? En welke vernieuwingen kunnen probleemwijk Overdie in Alkmaar omturnen in de 'probleemloze' wijk Overdie? Meer groen en minder asfalt? Nee, samenwerking is volgens betrokkenen de sleutel tot succes. Dus is toenmalig minister Ella Vogelaar het veld ingegaan en heeft ze alle 40 probleemwijken – de zogeheten Vogelaarwijken – bezocht. Daarnaast is ze met alle betrokken partijen in gesprek gegaan en worden nu samen herinrichtingsplannen gesmeed.

In 2007 lanceerde toenmalig minister Vogelaar haar Actieplan Krachtwijken waarbij tot 2017 drie miljard euro in de 40 Vogelaarwijken wordt geïnvesteerd. Rotterdam was de minister eigenlijk een beetje voor. De afgelopen jaren heeft de stad op eigen initiatief een begin gemaakt met de ingrijpende renovatie van de wijk Katendrecht. In 2004 was uit een woontest onder de inwoners van Rotterdam Zuid naar voren gekomen, dat zij zeer ontevreden waren over de leefbaarheid in hun wijken. De gemeente en de woningcorporaties besloten de handen ineen te slaan en afspraken te maken om 'Zuid' te verbeteren: het plan Pact op Zuid was geboren. Woonmogelijkheden moesten worden verbeterd, bestrating worden vernieuwd en meer groen en speel- en parkeermogelijkheden behoorden ook tot het plan. Anno 2008 zijn de eerste woningen vernieuwd en zijn er op verschillende plaatsen verbeteringen aangebracht in de openbare ruimte.

RUIMTELIJKE KWALITEIT KOMT WOONPLEZIER EN SFEER TEN GOEDE

Het Deliplein is daar een goed voorbeeld van. De puin van de woningen rond het plein waren slecht onderhouden en het plein zelf was sterk verwaarloosd.

Dominic Schrijer, wethouder grotenstedenbeleid van Rotterdam: "Door de oude gevelwand in stijl te restaureren en de bestrating in de oude stijl terug te brengen, heeft het plein een fantastische uitstraling gekregen." Bij de herbestrating van het plein is gekozen voor straatbaksteen. Dit is een in Katendrecht veel gebruikt bestratingmateriaal. Omdat het Deliplein veelvuldig bewandeld gaat worden, werd gekozen voor een duurzaam materiaal van hoogwaardige kwaliteit. Door de straatbaksteen op het plein in een ander patroon te leggen dan de voetgangerspaden eromheen, is meteen zichtbaar waar het plein begint en eindigt.

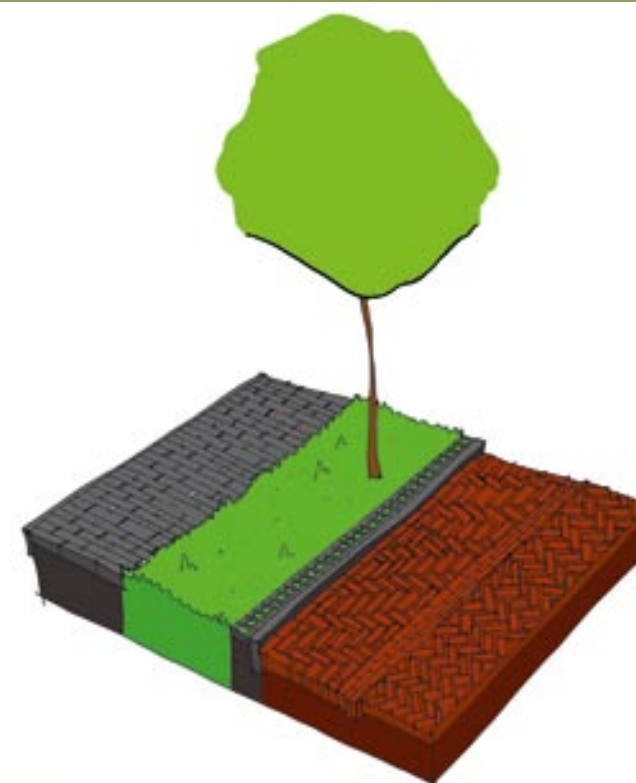
Het verhogen van de ruimtelijke kwaliteit komt niet alleen het woonplezier ten goede, het doet de sfeer in een wijk ook goed. Inmiddels worden op het Deliplein maandelijks evenementen georganiseerd waar zowel bewoners van Katendrecht als mensen van buiten de wijk op af komen. Schrijer: "Het is een aantrekkelijke plek geworden die ook nog een culturele en recreatieve functie heeft. Je merkt dat mensen met elkaar in gesprek raken en elkaar gaan opzoeken door de evenementen op het plein." >

Het vernieuwde Deliplein in de wijk Katendrecht in Rotterdam Zuid.

Een veilige omgeving met veel groen is belangrijk om wijken in Nieuw-Overdie te verbeteren.

WOODSTRAAT
VICTOR NIJHOF, 2015

Rijbanen worden in de woonwijken van Nieuw-Overdie voorzien van straatbaksteen.

SAMENWERKING IS SUCCESFORMULE

Ondanks dat Rotterdam al bezig was met het verbeteren van de leefbaarheid van de wijken in 'Zuid', is Schrijer enthousiast over het Actieplan Krachtwijken van toenmalig minister Vogelaar. "De aanpak van Vogelaar past perfect bij de Rotterdamse aanpak, waar we al een tijd mee aan de slag waren," zegt Schrijer. De wethouder vindt het vooral een goede ontwikkeling dat het stadsbestuur en de woningcorporaties luisteren naar de meningen en ideeën van de bewoners uit de wijken. "Directeur-generaal Wonen, Wijken en Integratie van het ministerie van VROM Leon van Halder leidde de voorbereidingen en werkte mee aan de opzet van het Actieplan Krachtwijken. Hij benadrukt ook nog eens het belang van samenwerking: "Het uitgangspunt is dat de bewoners van een wijk er in de toekomst plezierig kunnen wonen. Daarom is hun mening erg belangrijk bij de herinrichting van de wijk. Daarbij zie je dat de problemen in de wijken nooit op zichzelf staan, ze zijn nooit eenzijdig. Om deze problemen aan te pakken is samenwerking nodig. Dat is niet makkelijk, partijen als de gemeenten en woningcorporaties moeten elkaar eerst vinden en rond de tafel gaan zitten. Samenwerking is de succesformule om de probleemwijken te veranderen in prachtwijken."

SFEER, WARMTE EN VEILIGHEID IN NIEUW-OVERDIE

Ook in de Vogelaarwijk Overdie in de gemeente Alkmaar zijn de eerste plannen opgesteld om de wijk te verbeteren. De gemeente schakelde Stedenbouwkundig Bureau Alle Hosper in voor het ontwerpen van een stedenbouwkundig plan voor Nieuw-Overdie, een onderdeel van de wijk. Frits van Loon, projectleider bij de herinrichting van Nieuw-Overdie, trof daar een rommelige en slecht onderhouden openbare ruimte aan. "Het materiaal was verouderd en de bestrating was schots en scheef. Onder andere door middel van contactmomenten met buurtbewoners waarin zij hun wensen rondom de inrichting van de wijk konden aangeven, hebben we een plan opgesteld. Er komt vooral meer groen in de wijken en ruimte voor recreatie."

In Nieuw-Overdie is nu nog te veel gebruik gemaakt van hard aandoend materiaal. "Op dit moment ligt op veel plekken asfalt," vertelt Van Loon. "Door op verschillende plekken straatbaksteen te gebruiken voor zowel de bestrating van voetpaden als van rijwegen, willen we gemoedelijkheid en warmte aan de wijk toevoegen. Daarnaast zorgen gebakken klinkers ervoor >

Door de straatbaksteen op het plein in een ander patroon te leggen dan de voetgangerspaden eromheen, is meteen zichtbaar waar het plein begint en eindigt.

dat de rijsnelheid naar beneden gaat en daardoor is de kans op ongelukken kleiner." Ook Van Halder benadrukt dat het klimaat in een wijk van groot belang is. "Veilige woningen en veel groen zijn essentieel om een wijk te verbeteren, maar uiteindelijk draait het om de sfeer die er in een wijk hangt. Straatbaksteen kan aan die sfeer bijdragen omdat het een wijk een eigen identiteit geeft, iets waar veel Vogelaarwijken behoefte aan hebben."

CONVENANTEN EN LEEFBAROMETER OM BIJ DE LES TE BLIJVEN

Om ervoor te zorgen dat plannen als in Rotterdam en Alkmaar daadwerkelijk worden uitgevoerd, worden ze vastgelegd in convenanten. Van Halder: "Het Rijk monitort of de afspraken worden nagekomen, zo niet dan trekken wij aan de bel. Het plan is een partnership tussen onder andere gemeenten en het Rijk. In bestuurlijke gesprekken wordt de vooruitgang van iedere wijk besproken, zodat stagnatie op tijd kan worden voorkomen of verholpen." Maar niet alleen de Vogelaarwijken worden in de gaten gehouden door het Rijk. "De focus op de 40 wijken wil niet zeggen dat de problematiek in andere wijken geen aandacht meer verdient. Weliswaar is de problematiek minder zwaar dan die in de

Vogelaarwijken, je moet blijven opletten dat deze andere wijken niet afzakken," aldus Van Halder.

Om er vervolgens voor te zorgen dat de problemen van de Vogelaarwijken niet verschuiven naar andere wijken, het zogenaamde 'waterbed'-effect, is er ook een beleid opgesteld voor andere wijken in Nederland. Voor dit preventiebeleid is de komende 2 jaar twee keer 30 miljoen euro beschikbaar gesteld. Van Halder: "Gemeenten en woningcorporaties gaan samen met het Rijk deze wijken goed in de gaten houden. Dit doen we aan de hand van de Leefbarometer. Met dit instrument kunnen we precies volgen of er in de omgeving van een probleemwijk een 'waterbed'-effect optreedt. Zodra er problemen komen worden deze meteen aangepakt. Doordat we het goed in de gaten houden, zijn we er snel bij en kan er gekeken worden welke interventies er plaats moeten vinden om voor goed een nieuwe weg in te slaan." ■

In deze rubriek stelt Contour een stijl centraal die met straatbaksteen gecreëerd kan worden. Stijlexperts werkzaam op diverse terreinen – van stedenbouw tot kunst, mode en productdesign – geven een toelichting op hoe een bepaalde stijl doorklinkt in verschillende gebieden. Het doel is het weergeven van eigenzinnige, anderzootige visies op architectonische stijlen die het straatbeeld kleuren.

HISTORIS
CHMODE
RNPOST
MODERN
ZAKELIJK
INDUSTR
IEEL
VERN
EUWEND

Voor het ontwerp van het Beekdal Lyceum in Arnhem zochten wij naar een stijlelement dat het karakter van de school, dat toch een beetje 'kak' is, weergeeft.

ONTWERPER KOKKE GEEFT VISIE OP VERNIEUWING ALS STIJL

Vernieuwen en verwonderen

In dit artikel staat vernieuwing als stijl centraal. Veelzijdig ontwerper Ruud-Jan Kokke geeft zijn mening over hoe vernieuwingen in de buitenruimte, en op andere ontwerpgebieden, tot stand komen. De vraag is volgens hem niet of een ontwerp radicaal anders is, maar of een ontwerpvorm uitdrukking geeft aan een vernieuwende kijk op de functie of waarde van dingen.

Geen stijl is zo moeilijk te vatten als de stijl van vernieuwing. Hét kenmerk van deze stijl is immers dat zij zichzelf voortdurend herdefinieert. Zo bezien, is een ander belangrijk kenmerk van vernieuwing dat zij steeds weer constant is. Ontwikkelingen in de vormgeving van de buitenruimte en op het gebied van architectuur en design hebben met elkaar gemeen dat zij constant aan verandering onderhevig zijn. Iemand die deze vernieuwingsdrang deelt, is Kokke. Sinds 25 jaar staat hij aan de wieg van veel vernieuwingen op het gebied van design – van buitenruimte tot meubilair – met één constante: het telkens terugkeren naar de essentie.

NADENKEN OVER PRINCIPES

Kokke is van mening dat een vernieuwend ontwerp niet bepaald wordt door de vorm, maar door de principes waarop het is gebaseerd. Door fundamenteel over het principe of de functie van iets na te denken, en door te dringen tot de essentie, ontstaat vaak een (geheel) nieuw ontwerp. De vorm die dit ontwerp aanneemt, volgt uit de principes waarop het ontwerp gebaseerd is en het materiaal waarmee het gemaakt is. *'Form follows materialisation'* dus. Als voorbeeld noemt Kokke zijn eigen Tc kruk, onderdeel van de vaste collectie van het MoMa (Museum of Modern Art) in New York. Kokke ontwierp het lichtgewicht krukje twintig

jaar geleden in opdracht van Museum Boijmans van Beuningen. "Museum Boijmans van Beuningen zocht destijds een oplossing voor bezoekers die tijdens de rondleiding ook wel eens willen zitten. Ze moesten iets hebben dat eenvoudig meegenomen kon worden en ook makkelijk zit." Voor een oplossing ging Kokke terug naar de essentie van de kruk. Een eenvoudige krukje, gevormd uit vederlicht maar sterk materiaal, was het resultaat.

Een werkelijke vernieuwing bewijst zichzelf volgens Kokke in de tijd. "Vernieuwing is iets anders dan modisch of trendy zijn. Mode en trends zijn seizoensgebonden. Ze veranderen steeds weer, maar hun verandering is oppervlakkig – zij betreft alleen de vorm. Daadwerkelijke vernieuwing brengt een duurzame verandering tot stand – voor lange tijd, soms zelfs voor altijd. Een vernieuwing in design of architectuur is dan ook meer dan een cosmetische restyling – zij herdefinieert de principes die aan het ontwerp ten grondslag liggen. De vorm die het ontwerp aanneemt, volgt hieruit. Het feit dat de Tc kruk tegenwoordig nog overal is terug te vinden – van de wachtkamer van mijn orthodontist tot in het MoMa – bewijst dat deze vernieuwing in een werkelijke oplossing voorziet." >

“Daadwerkelijke vernieuwing brengt duurzame verandering tot stand”

“Straatbaksteen buiten en marmoleum binnen vormen samen één vloer, gelegd in een Schotse ruit”

ZO BINNEN, ZO BUITEN

Een ander, vernieuwend resultaat van het nadenken over principes vormt het hek dat Kokke voor het Olympiaplein in Amsterdam heeft ontworpen. Het hek integreert twee tegengestelde bewegingen: een naar buiten en een naar binnen gekeerde beweging. Kokke vertelt hoe hij uit deze tegenstelling een eenheid in de vorm van een hek gesmeed heeft. “Ik ben terugggegaan naar het principe van het hek. Dit moet enerzijds ongewenste bezoekers buiten houden: een afkerende houding. Dit is de standaardopvatting over een hek, waaruit altijd hetzelfde ontwerp ontstaat: een hek dat alleen buitensluit. Maar behalve dat een hek mensen moet buitensluiten, moet zij anderzijds insluiten. Zo opgevat, creëert een hek een veilige, beschermde omgeving, wat in principe een vriendelijke, naar binnen gekeerde houding representeert. Beide bewegingen – buiten- en binnensluiten – heb ik in één hek laten samenkomen.”

Hetzelfde principe ‘zo binnen, zo buiten’ komt terug in het ontwerp voor het Beekdal Lyceum in Arnhem, ontworpen samen met kunstenaar en partner Petra Petra Hartman. Hier schakelden zij binnen- en buitenruimte op verrassende manier aan elkaar. Straatbaksteen buiten en marmoleum

binnen vormen samen één vloer, gelegd in een Schotse ruit. “Een relatief eenvoudige, maar creatieve ingreep kan tot een vernieuwend resultaat leiden. Voor het ontwerp van het Beekdal Lyceum zochten wij naar een stijlelement dat het karakter van de school, dat toch een beetje ‘kak’ is, weergeeft. Zo kwam ik uit bij de Schotse ruit – bekend van bijvoorbeeld de stoffen van Burberry. Maar waarom zou je een dergelijk patroon niet gebruiken voor de ‘stofferij’ van de buiten- en binnenruimte?” Steeds weer wil Kokke opnieuw over de dingen nadenken, in dit geval het patroon van de bestrating.

KENNIS VAN MATERIE

Behalve het nadenken over de principes van een object, moeten ontwerpers om een vernieuwing te bewerkstelligen, ook kennis van materie hebben. Een goede manier van omgaan met materie brengt vaak al een goed ontwerp voort. De buitenruimte is hierbij helaas vaak een buitenbeentje. “In tegenstelling tot gebouwen, waarbij er veel aandacht is voor het ontwerp en de materialisering ervan, wordt er vaak weinig tijd besteed aan het ontwerp van de buitenruimte.” Als voorbeeld noemt Kokke de Kop van Zuid in Rotterdam. “Er is zichtbaar veel tijd gestoken in het ontwerp van de gebouwen,

maar de buitenruimte ligt er wat verloren bij. Alleen rondom hotel New York heeft de buitenruimte aandacht gekregen. Pal daarnaast, bij het prachtig ontworpen havengebouw van Norman Foster, liggen buiten betonegels met een soort bloembakken van gestapelde stoepranden, hier en daar al scheefgezakt. Een combinatie van een slecht ontwerp en slecht onderhoud.”

In de buitenruimte werkt Kokke graag met straatbaksteen vanwege de kleurechtheid en duurzaamheid van het materiaal. “Een ontwerp, hoe vernieuwend ook, moet voor mij duurzaam zijn – in twee opzichten. Ze moet lange tijd mee kunnen. Kleuren moeten lang mooi blijven en niet snel vervallen. Ook het materiaal zelf moet lang meegaan. Anderzijds houd ik bij de keuze voor materialen rekening met het effect op het milieu.”

CONTRASTEN

Dit contrast tussen de aandacht voor de bebouwde omgeving en het gebrek aan aandacht voor haar buitenzijdse tegenhanger, zie je volgens Kokke nog al te vaak. “Neem als voorbeeld het ontwerp van parkeerplaatsen. Op de meeste plaatsen maken we ons ervan af door een parkeervak aan te leggen met een hekje eromheen.” Heel anders is

“De kwaliteit van de ontwerper weerspiegelt zich niet zozeer in zijn vormgeving, maar in zijn denkwijze”

Een eenvoudige krukje, gevormd uit vederlicht maar sterk materiaal

Lievensberg Ziekenhuis, Bergen op Zoom
Ontwerp: Neel Korteweg en Nico Zimmermann van ITZ-Architecten

het geval bij de aanleg van het parkeerterrein bij de Pompestichting, een beveiligde TBS-inrichting in Nijmegen. De drie hectaren land die de inrichting omgeven, heeft Kokke omgetoverd tot één grote parkeerplaats, hoewel zij niet altijd als zodanig herkend wordt. “Parkeerplaatsen – in woonwijken en in kantooromgevingen – zijn een groot deel van de dag leeg. De standaardparkeerplaats oogt hierdoor, wanneer zij leeg is, kaal en doet saai aan. De uitdaging is daarom om van een lege ruimte een belevingsruimte te maken. Zo ontstond het idee van een parkeerpark.”

Het parkeerpark in Nijmegen kenmerkt zich door het verrassende samenspel van contrasten. Alle beleving – het park als verblijfsruimte – heeft Kokke letterlijk naar een hoger niveau getild door de stralend wit gekleurde weg en de banken in het landschap op een verhoging te plaatsen. De parkeerplaatsen liggen hierdoor lager in het landschap. Zij liggen bovendien niet symmetrisch, zoals het raster dat wij normaal het landschap opdringen, maar ze liggen telkens weer in een andere hoek, zo aansluitend bij de bochtige weg. Het resultaat is een voortdurende verrassing, want als automobilist moet je je auto telkens weer in een andere hoek draaien om te parkeren.

“In het begin riep dit vernieuwende ontwerp veel protest op. Net als veel ontwerpers, zijn gebruikers gewend om in hokjes te denken. Maar na de aanvankelijke protesten is de weerstand omgeslagen in verwondering.”

VERWONDERING

‘Verwondering’ is een door Kokke veel gebruikte term. Vernieuwingen in de buitenruimte roepen bijna per definitie verwondering op. “Verwonde-

“Vernieuwing is iets anders dan modisch of trendy zijn”

ring betekent echter niet dat iets radicaal anders is. Soms kan een goed onderhouden buitenruimte, waarin aandacht en zorg is besteed aan de bestrating en het meubilair, al verwondering oproepen.” Verwondering en vernieuwing staan volgens Kokke ook los van subjectieve waarden als ‘mooi’ of ‘lelijk’. Wat een ontwerper mooi >

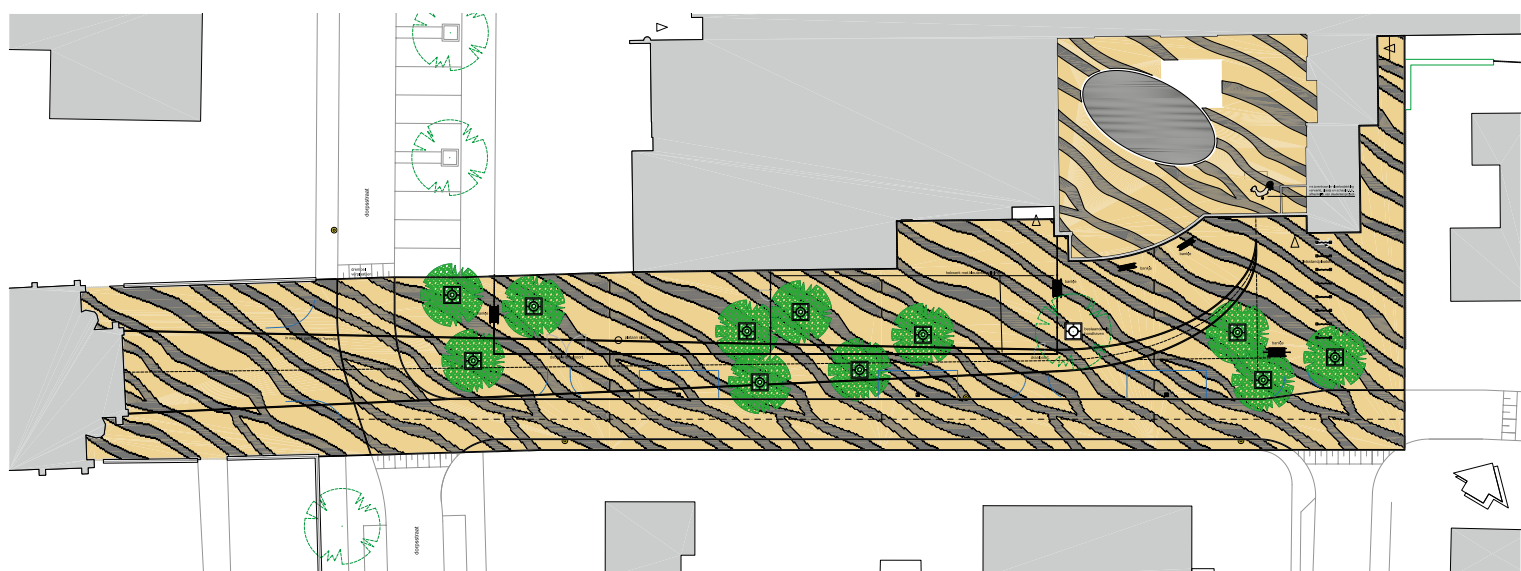
'De uitdaging is om van een lege ruimte een beleevingsruimte te maken. Zo ontstond voor de Pompestichting in Nijmegen het idee van een parkeerpark.'

DUTCH DESIGN AWARD VOOR RUUD-JAN KOKKE
In oktober 2008 won Kokke met zijn ontwerp voor het hekwerk in Amsterdam de Dutch Design Award, in de categorie product in openbare ruimte.

vindt, hoeft het publiek helemaal niet mooi te vinden, en vice versa. De kwaliteit van de ontwerper, vindt Kokke, weerspiegelt zich dan ook niet zozeer in zijn vormgeving, maar in zijn denkwijze. "Een vorm, ook de vernieuwende, leg je niet op, maar ontstaat – bijna als vanzelf – als je het ontwerp goed doordenkt." Kokke doelt hierbij niet op een ingenieursmentaliteit die elk detail

doorziet, maar hij verwijst naar een bijna filosofische houding. "Doordringen tot de essentie, dat levert volgens mij de grootste vernieuwingen op. Door op een vernieuwende manier naar de gebruiksfunctie van objecten te kijken, dragen vernieuwingen ook wezenlijk bij aan de gebruikswaarde van iets." Voor meer informatie: www.kokke.com

Het ontwerp voor het dorpsplein in Bergharen, gemeente Wijchen.

“Vernieuwing kent één constante: het telkens terugkeren naar de essentie”

R
N

I
N
D
I
S
T
R
I
E

T
O
V
P
D
I
E

K
E
U
W

R
I
D
S

S
I

T
O
V
P
D
I
E

K
E
U
W

R
I
D
S

S
I

T
O
V
P
D
I
E

K
E
U
W

In aflevering 7 van de rubriek Straatbaksteen in nieuwbouwwijken dit keer aandacht voor de Vier Jaargetijden in Ridderkerk en de wijk Leidschenveen. Twee wijken met de verdeling in kwadranten als gemene deler.

[7]

STRAAT BAKSTEEN IN NIEUW BOUW WIJKEN

Symmetrie versus toevalligheid in de Vier Jaargetijden

Straatbaksteen en veel groen, gecombineerd met woningen in de sfeer van een scheepswerf.

“Er hangt hier echt de sfeer van een scheepswerf”, zegt Mark Siebers, architect bij Groosman Partners over de nieuwe wijk de Vier Jaargetijden in Ridderkerk. Siebers ontwierp de nieuwbouwwijk en zag tot grote tevredenheid dat het project tot in detail werd uitgevoerd zoals hij het had bedacht.

Wandelend door de Vier Jaargetijden valt het gebruik van verschillende materialen meteen op. Baksteen, aluminium, staal en zink, in combinatie met veel groen. Het gebied wordt horizontaal gescheiden door een monumentale bomenas en vertikaal door de Vivaldistraat. Daardoor ontstaan vier plekken

waarop woonblokken zijn gebouwd, namelijk de vier jaargetijden: lente, zomer, herfst en winter. Gebaseerd op een van de bekendste werken van Vivaldi. Kort geleden stonden op de plek van de Vier Jaargetijden flats uit de jaren 60. Die woningen voldeden niet meer aan de eisen en vragen van nu. Door stedelijke herstructurering hebben de flats plaatsgemaakt voor circa 250 woningen, verdeeld over vier gebouwen.

SCHEEPSWERF ALS ACHTERLIGGENDE GEDACHTE

De ontstaansgeschiedenis van de plek speelde een grote rol bij het ontwerp van de Vier Jaargetijden. Architect Siebers: “De volkswijk Slikkerveer, waar de Vier Jaargetijden ligt, bevindt zich in de ronding van de Lek en de Donkersloot, waar de eerste scheepswerven ontstonden. Omdat veel bewoners van Slikkerveer er werken of gewerkt hebben, heb ik besloten de sfeer van deze scheepswerven terug te laten komen in de Vier Jaargetijden.”

De Vier Jaargetijden staat in groot contrast met de omliggende bebouwing. Siebers: “De direct aangrenzende omgeving van dit plan wordt voornamelijk gekenmerkt door de typische jaren 60-bebouwing: portiekwoningen van vier lagen hoog met een troosteloze beleving op maaiveldniveau. Bergingen en garageboxen bepalen er de sfeer. Groen is er wel, maar meer als restgroen met weinig verblijfskwaliteit.” Groen is voor Siebers, met zijn grote interesse in tuinen en natuur, erg belangrijk. Dit is duidelijk te zien in de Vier Jaargetijden. Door halfverdiepte parkeergarages is ervoor gezorgd dat het binnengebied van het plan geheel autovrij en groen is.

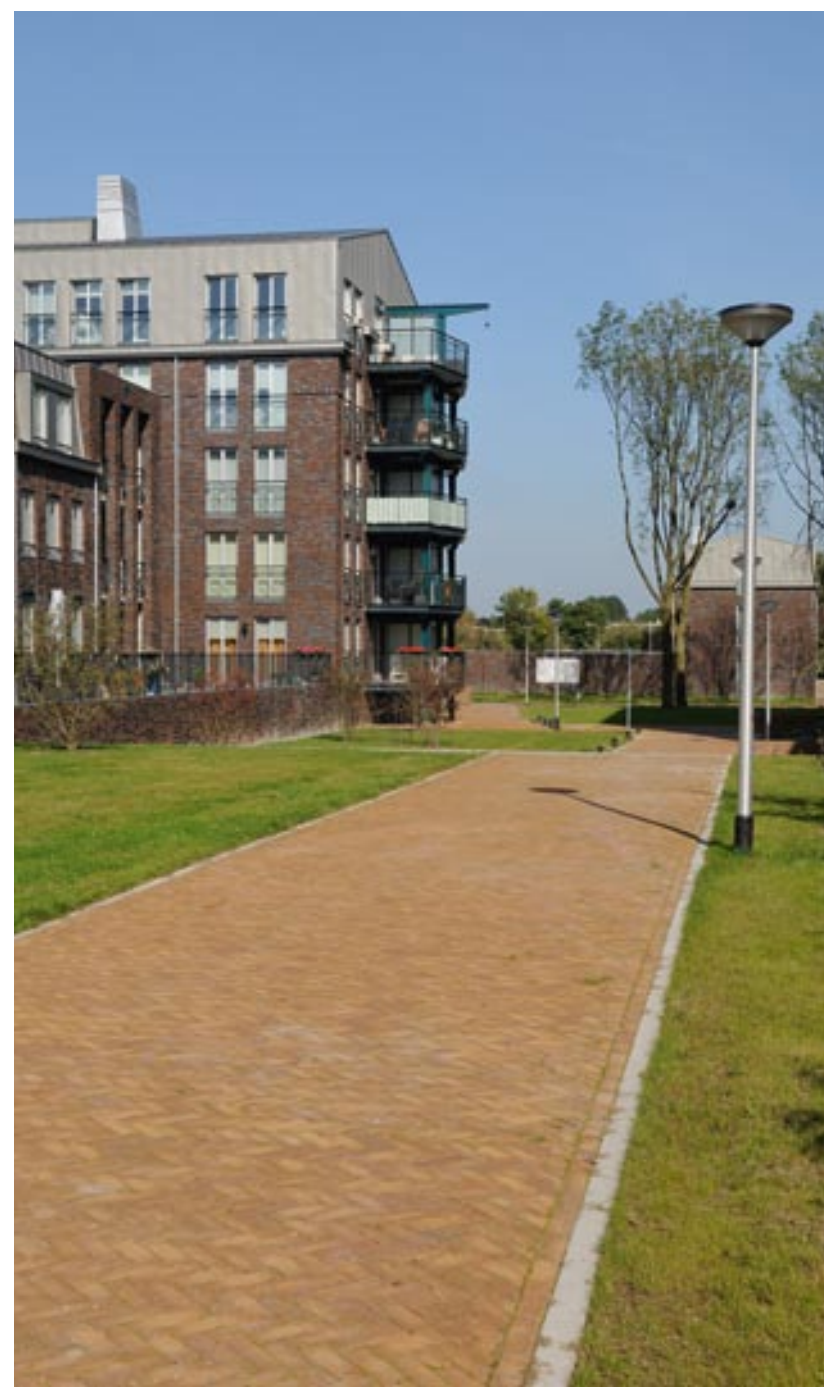
STRAATBAKSTEEN ZORGT VOOR BALANS

Om de Vier Jaargetijden in harmonie te brengen met de omgeving, werd gebruikgemaakt van straatbaksteen. Het gebruik van natuurlijke producten was een wens van Siebers en past goed in het ontwerp. Siebers: “De gebakken klinkers zijn uitgevoerd in de kleur van de jaren 60-woningen in de omliggende straten. Zo raakt de Vier Jaargetijden ondanks zijn opvallende kenmerken in balans met de omgeving.”

“Symmetrie versus ‘toevalligheid’ is een terugkerend thema in de Vier Jaargetijden. Statige monumentale gevels zie je vaak terug bij de scheepswerven, terwijl aan de andere kant lukraak aangebouwd werd. Dit contrast hebben we maximaal ingezet om een plan te realiseren dat kleinschalig oogt en blijft verrassen ondanks zijn omvang”, vertelt Siebers.

Dat het ontwerp van Siebers tot in detail is uitgevoerd zoals hij het had bedacht, is naar zijn zeggen een unieke situatie. Siebers: “Veelal worden er delen van het originele plan wegbezuinigd. Het feit dat dit plan tot in het kleinste detail is uitgevoerd zoals ik het heb bedoeld, heeft tot resultaat dat de sfeer helemaal is zoals ik het had verwacht. Het thema scheepswerven draagt ertoe bij dat de leefomgeving in de Vier Jaargetijden een onderscheidend en herkenbaar karakter heeft.”

Project De Vier Jaargetijden | Locatie Slikkerveer, Ridderkerk | Opdrachtgeverschap Woonvisie | Ontwerp Groosman Partners

Unieke karakters vormen één geheel in Leidschenveen

“Buiten wonen in de stad is hét gevoel dat je krijgt in de wijk Leidschenveen”, zegt Bart van Oosterhout, projectleider bij het Ontwikkelingsbedrijf Leidschenveen. De VINEX-wijk is een voormalig onderdeel van Leidschendam, maar hoort sinds een gemeentelijke herindeling in 2002 bij Den Haag.

Deze herindeling leek aanvankelijk van grote invloed te zijn op de ontwikkeling van de wijk, aangezien de plannen van de gemeente Leidschendam afweken van de ideeën van de gemeente Den Haag. “De plannen rondom de invulling van Leidschenveen werden herzien en waar nodig aangepast. Ondanks deze aanpassingen is de wijk een eenheid en zie je in de hele wijk dat je in Leidschenveen bevindt”, zegt Van Oosterhout.

In het centrumgebied 's-Gravendreef is kwaliteit toegevoegd aan de openbare ruimte door de voetpaden te bestraten met straatbaksteen.

Bij de ontwikkeling van de wijk was de bestaande infrastructuur en het stedenbouwkundige masterplan sterk bepalend. Het gebied wordt doorkruist door twee centrale assen. Spoorlijnen en de hoger gelegen oude Veenweg, die vroeger dienst deed als afvoerweg van het veen, snijden het gebied in vier kwadranten. Met de aanleg van een ontsluitingsweg kwam daar nog een vijfde deel bij. Van Oosterhout: “Bij de indeling van Leidschenveen werden deze vijf delen als basis gebruikt. De wijk bestaat nu uit vijf buurten: Velden en Waterland zijn als eerste opgeleverd en de buurt Lanen moet eind 2008 ver af zijn. We verwachten dat in 2010 de buurten De Dijken en 's-Gravendreef voor het grootste deel gereed zijn.”

Omdat besloten was de oude Veenweg – een van de centrale assen die Leidschenveen opdeelt – te behouden, werd de bouwdichtheid aangepast in de buurten waar de Veenweg doorheen loopt. Dit om het gebied in te passen in de grootschalige landelijke infrastructuur. Want dat is kenmerkend voor Leidschenveen: gelegen tussen de A4 en A12 is het een uitvalsbasis voor onder andere Den Haag, Delft en Zoetermeer, maar lopend zit je binnen een paar minuten midden in het Groene Hart, dat ten noorden van de wijk ligt.

UNIEKE DETAILS IN LANDELIJKE OMGEVING

Alle buurten in Leidschenveen hebben een uniek karakter. Velden en Waterland zijn ontwikkeld in de tijd dat de gemeente Leidschendam nog de scepter zwaaide. In Lanen, De Dijken en 's-Gravendreef zie je de aanpassingen van de gemeente Den Haag terug. In die buurten is geen gebruik gemaakt van de speciaal voor Leidschenveen ontworpen 'Mondriaantegel'; die is alleen terug te vinden in de voetpaden in Velden en Waterland. Voor het ontwerpen van de bebouwing zijn voor alle buurten verschillende architecten aangehouden. Toch is kenmerkend voor Leidschenveen dat het accent in alle buurten, behalve het centrumgebied 's-Gravendreef, op laagbouw ligt.

En er zijn meer overeenkomsten. Door de hele wijk heen zijn gebakken klinkers gebruikt als bestratingmateriaal voor de rijbanen. Daarnaast zijn overal dezelfde bankjes geplaatst en is de uitzonderlijke, voor Leidschenveen kenmerkende, verlichting doorslaggevend in het besef van eenheid.

Bij het ontwerpen van het centrumgebied 's-Gravendreef ontstond de wens om in deze buurt extra kwaliteit toe te voegen aan de openbare ruimte. Deze wens werd vervuld door de betonstenen bij de aanleg van de voetpaden te vervangen door straatbakstenen. Van Oosterhout: “Deze aanpassing heeft ervoor gezorgd dat het centrum de extra uitstraling heeft gekregen die het verdient.” ■

DE BESTE ARGUMENTEN STAAN OOK ONLINE

www.straatbaksteen.nl biedt professionals en consumenten alle mogelijke informatie over het gebruik van straatbaksteen. Van producteigenschappen tot de voordelen, van toepassingsmogelijkheden tot praktische adviezen – de website geldt als bron van informatie én inspiratie voor professionals werkzaam in de openbare ruimte. Bovendien kunt u online alle nummers van Contour teruglezen.

www.straatbaksteen.nl

OVER SPS

De **Stichting Promotie Straatbaksteen** (SPS) heeft als doel het bevorderen van een kwalitatief en kwantitatief goede toepassing van straatbaksteen, een en ander in het belang van een goede ruimtelijke kwaliteit van de gebouwde en ongebouwde omgeving.

